

אמאי לא ממעטינן נדה מיבום

כן הוא גם בידך ובפיך ובלבבך. ירב טובך. כלב אוהבך החתום. ושלום.

פ

תשובה^א. עיירים פראים, אדם נבראים^ב, ויהיו נקראים ראשים לאריים^ג, למורי ר' אפרים, סוף אמוראים, וראש סבוראים. אשריך שזכית ולא עברת על דעת חביריך, וגם אני אודך^ד, וכן אברכך בחיי^ה. החזרת עטרה ליושנה^ו, ועירך^ז כבראשונה. העיר שיאמרו^ח, 'יושביה נמנו וגמרו, משמרת יי שמרו. ומסורת בידינו מאבותנו גדוליה גדולי הקדש. שלום לעיר, שלום לכל בני העיר. ובראש כולם שלום לרב ר' יצחק^ט ולחברנו ר' אפרים וליתר רבני העיר, מאדיר ועד צעיר.

א. מתוך דבריך אחי ר' אפרים למדנו בארבעה אתה עוסק^י. ואם על ארבעה לא

אשיבך^א על חמש. אנו מפרשים מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה^ב, לאפוקי נדה^ג. אף על גב דכתיב בה (ויקרא יח יט) אל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות וכו', אין התלמוד קורא^ד, אלא דלא תליא ביומי וטבילה. וכן אין דבר שבערוה פחות משנים, אין חזקת נדה בכלל ולא ספירתה^ה. תדע דכי יליף בפ' האומר לחברו (סו ע"ב) מאחות אשה במה מצינו^ו, מפרש מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וכו', וכי יליף מהיקשא דר' יונה אינו מזכיר ערוה דאין משיבין על ההיקש, ואההוא פריך אפילו נדה נמי, אבל על מה מצינו מפרש מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וכו' ולא פריך מנדה כלל^ז.

ועוד תימא מ"ט יליף ממה מצינו^ח, לילף מהיקשא דר' יונה, אלא ע"כ למעוטי נדה^ט. דאם^י לכתוב לצרור גבי נדה דקילא דגבי לא

אינו קורא 'ערוה'. ועי' גליוני הש"ס לר"י ענגיל לגיטין ב ע"ב שהביא דברי רבינו דנדה לא איקריא ערוה והאריך שם. [ולשון תוס' גיטין ב ע"ב ד"ה הוי דהפסוק בא לאפוקי 'דס' דחשיב כמו דבר שבערוה'. אבל לשון הרשב"א חולין י ע"ב ס"ע עח 'דאיצטריך קרא דוספרה לה משום דהוי דבר שבערוה']. זו. כדאמ' בכתובות עב ע"א וספרה לה לעצמה. זו. שאין קידושין תופסין בחייבי כריתות. יז. ועי' גליוני הש"ס לר"י ענגיל לגיטין ב ע"ב שהביא דברי רבינו דנדה לא איקריא ערוה והאריך שם. [ועי' לשון תוס' גיטין ב ע"ב ד"ה הוי דהפסוק דוספרה לה בא לאפוקי 'דס' דחשיב כמו דבר שבערוה'. אבל לשון הרשב"א חולין י ע"ב ס"ע עח 'דאיצטריך קרא דוספרה לה משום דהוי דבר שבערוה']. יח. ביבמות דף ג ע"ב מה אחות אשה, שהביא רבינו לעיל. יט. משמע שסובר רבינו שכך נשאר למסקנא דילפינן מבמה מצינו ולא מהיקשא. דלא כתוס' ג ע"ב ד"ה מה. ועיין באחיעזר ח"א סי' ב בהגהה שהעתיק לשון ספרנו וכתב: 'מבואר בדר"ת דילף מבמה מצינו ולא מהיקש וע"כ נדה אינה בכלל עריות דלא דמיא לאחות אשה משא"כ אם הי' יליף מהיקש דר"י גם נדה בכלל דאין משיבין על ההיקש. אבל תמיהני שהרי מפורש ביבמות ח' מכדי כל עריות איכא לאקושינהו לאחות אשה ואיכא לאקושינהו לאשת אח כו' איבע"א לקולא וחומרא לחומרא מקשינן. הרי מפורש דמהיקשא דר"י ילפינן לכל עריות ולא מבמה מצינו, א"כ גם נדה תפסור מהיקש דר"י כדמקשה בפ' האומר א"ה נדה נמי. ודברי ר"ת צע"ג'. ב. עד סוף הדיבור הדברים אינם מחוורים. רש"י הדפיס מסברתו

א. תשובה לרבינו אפרים ב"ר יצחק מרינגשבורק בחמשה נושאים: א. 'במה נדה אמאי אינה נפטרת מיבום. ב. סתירת משנת גיטין המטמא והמדמע והמנסך למשנת בכורות דן את הדין. ג. מ"ט לא אמרו בקידושין ג ע"א למעוטי חופה וחליפין. אמאי לא ילפינן שטר וחזקה באשה משדה עפרון. ד. חיובו של שור תם של הפקר וחיובו של מועד. ה. אמאי אינה מתקדשת בהנאת ביאה. ב. עפ"י איוב יא יב: ועיר פרא אדם יולד. ג. בכ"י בטעות 'לארייה'. ד. עפ"י תהלים עא כב. ה. עפ"י שם סג ה. ו. עפ"י יומא סט ע"ב. ז. היא רינגשבורג. ע"ל סי' סד. ח. עפ"י איכה ב טו. ט. הוא רבינו יצחק ב"ר מרדכי, ריב"ם. ז"ל ראב"ן ח"ג עמ' תשעז: ואבא היום אל עין משפט המה הקדושים אשר בארץ אדירי כל חפצי במ הראשון שבראשון למנורה הוא הרב ר' יצחק ב"ר מרדכי ואחריו יאיר נתיב הרב ר' אפרים והחוט המשולש לא במהרה ינתק הרב ר' משה. י. ר"ל בפרק ארבעה אחין. (ר"א ריינר). יא. הג' ראז"מ תיקן על ארבעה לא אשיבך, אשיבך על חמש. שכן רבינו משיב בסימן זה על חמשה ענינים. יב. יבמות ג ע"ב. דמהא ילפינן דערוה וצרתה וצרת צרתה לעולם פטורות. יג. ובזה תירץ קושית הראשונים ומכללם רבינו אפרים, שתהיה גם נדה בכלל זה להפטר מיבום. וכזה הקשה רבינו אפרים גם לראב"ן: הקשה לי הרב ר' אפרים אמאי לא חיישינן ביבמה דילמא נידה היא כשנפלה ותאסר. (ראב"ן כ"ג עמ' תעא). [ונכתשבת רבינו כ"כ בתוס' הרא"ש ובתו"י לר"י ב ע"א, דמשום דלא מיקריא ערוה לא ממעטינן לה. אלא שהם לא נקטו לשון 'לאפוקי']. יד. ר"ל

והא דמיייתין דרב יהודה בפ' ב"ש (קיא ע"ב) גבי קטן קרי כאן להקים לאחיו שם בישראל ופריך ואימא ה"נ, דההוא קטן דומה לאיסור אחות אשה, שיש לה היתר לאחר זמן ומשעה שנאסרה אין לה היתר. (ואין) [ואף] קטן משעה שנולד אין לו היתר באשת אחיו אפילו ימות אחיו ישנו בצרת צרה ודומה לעריות כגון אחות אשה. אבל נדה יש לה היתר כל שעה שטובלת אם היה מת אחיו, ואינה דומה לשום ערוה, דאין שום¹² ערוה ליומה אם היתה נופלת לייבום לבו ביום.

ב. טימא¹³ את הטהור קשיא למטמא בשוגג פטור דלא כר' מאיר. דלר' מאיר בין בשוגג בין במזיד חייב כדקתני התם. דקי"ל¹⁴ ההיא כר"מ התם דדיינינן דינא דגרמי. ודיחוייא לבכורות¹⁵ דעד כמה (כח ע"ב) ליתיה, דודאי תנן סתמא כר"מ. ודיחוייא¹⁶ לרב חסדא דזה בורר¹⁷ לפלוגי בין משלם מביתו למחזירין בין לזכות בין לחובה, אפילו קיימא לן דלא קנסינן שוגג אטו מזיד, כר' יהודה, מ"מ פירכא אינה ממשנה למשנה כדפרישית.

עריות שהולד ממזר (אם הייתי צריך) אך [ש]אינו חושש להזכיר [ממזר מחמת דבר] (לדברי ר' יהושע. כד. עי' מש"כ בס' מורשת משה לר"מ שטיינהויז בדקדוק לשון רבינו. כה. נדצ"ל דברי' נד ע"א). כו. 'דכל עצמו' כנ' שיבוש. וצ"ל כע"ז דיליף העראה מנדה. כז. אולי צ"ל שם. ור"ל דאפילו אם היא נדה בשעת נפילה, אין עליה שם ערוה, דאין ערוה ליום. כח. רבינו אפרים הקשה לרבינו על המשנה דבכורות כח ע"ב טימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביתו, ממשנה דגיטין נב ע"ב המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור. והשיב לו רבינו שאליבא דר' מאיר לא קשה, שר"מ סובר גם בשוגג חייב, והרי משנת בכורות העמידה שם בבכורות כר' מאיר. והובאה קושית ר"א בשמו עם תשובת רבינו שבדיבור הבא בתוס' גיטין נג ע"א ד"ה שלא ובתורה¹⁸ שם וסנהדרין לג ע"ב ד"ה שעירבן. כט. צ"ל וקי"ל. 4. שדחה ר' אילעא בשם רב כגון שנשא ונתן ביד. (בכ"י בטעות 'לבכורות'). 5. נדצ"ל ושינוי. וקאמר רבינו מה שרב חסדא העמיד שם את משנת בכורות בנו"נ ביד, אע"ג שאמרתיה דהוא דיחוייא, משום שרצה להעמידה גם אליבא דר"י. אבל האמת שר"מ היא. 6. צ"ל דאחד דיני ממונות (לג ע"א).

תקח דאשה אל אחותה ליכא למימר א"כ לכתוב לא יקח אצל נדה כדמקשה אני דתפסי בהו קידושי.

ותמיה אני למה שאלת על דרב יהודה¹⁹, וכי דרב יהודה עדיפא מדרשא דריש מכילתין²⁰. ועוד פריך מהיקשא דר' יונה לדברין ותייתי נדה. ושגגתו חטאת אגב ריהטא דזדונו כרת, אבל בע"כ ב'מיוחדת שהיא ערוה' לא נקט בכדי. וכל²¹ היקש דהאומר לחברו הייתי נותן כאן בעל כרחך דלא תפשי בה קידושי ולא תלי ביומי וטבילה אם הייתי צריך, אך אינו חושש להזכיר לדברי ר' יהושע.

ועוד שאני מראה לך שלא דקדקת בריש מכילתין. ודרב יהודה הכי איתא (ל ע"א) כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה, מחמת איסור הדוחה יבום, הרי היא כאשת אח שיש לו בנים, שהוא איסור הדוחה יבום²².

תדע דבדינא²³ הבא על יבמתו, דכל²⁴ עצמו מנידה, לא קאמר מיוחדת שהיא ערוה כדקאמר בהאומר לחברו, אף על גב דתלמודא קאמר לתרווייהו.

דאם כן לכתוב וכו'. ואין לזה מקור בכת"י. ועל סמך זה כתבו באנצ"ת כ' כא עמ' תפח בשם רבינו דגם אם ילפינן מהקש דר' יונה, והרי אין משיבין על ההקש ואף נדה כתובה בפרשה זו, מ"מ 'ממעטים נדה מזה שהלימוד לאסור צרת ערוה, לצרר, נאמר באחות אשה ולא בנדה'. אבל העיקר חסר מן הספר. ועוד שממש"כ להלן 'ועוד פריך מהיקשא דר' יונה לדברין ותייתי נדה' נראה שס"ל לרבינו שאם ילפינן מהקש דר"י אכן מרבינן נדה. [ועי' בהע' דלעיל שגם באחיעזר הבין שלרבינו הלימוד מבמה מצינו ואילו הינו לומדים מהקש היתה נדה בכלל]. ולענ"ד אין ללמוד דבר מלשון זה, שנראה שעד סוף הדיבור הלשון חסרה ומשובשת. כא. דאמ' ביבמות ל ע"א אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח, והקשה רבינו אפרים א"כ נדה נמי. כב. הנ"ל מה אחות אשה וכו'. כג. עד סוף הדיבור הדברים סתומים. והג' ראז"מ הגיה כך: ועוד פריך מהיקשא דר' יונה לדברין [וכל היקש דהאומר לחברו הייתי נותן כאן] ותייתי נדה. ושגגתו חטאת אגב ריהטא דזדונו כרת, אבל בע"כ במיוחדת שהיא ערוה' לא נקט בכדי. בעל כרחך [דלא יליף אלא הנך] דלא תפשי בה קידושי ולא תלי ביומי וטבילה [וגם איכא למימר דיליף